

sources and libraries. All information, found by students, has been gradually generalized into an integral text, which presented general structure and contents of professional artistic culture of a future Drawing teacher. Creative learning activity is a subjective aspect of students' studying, which manifests their needs, interests, abilities, skills, emotions, etc. Course contents and kinds of activity are extremely important things in this process. Creative activity is interrelated with the development of self-dependence and means the highest state of individuality manifestation. Immersion into vigorous activity by students provides accumulation of knowledge, cognition techniques, intellectual operations (observing, comparing, analyzing, abstracting, generalizing and concretizing); techniques of conscious memorizing (writing plans, abstracts, etc.); using earlier acquired knowledge and skills in solving new problems and tasks.

Keywords: professional artistic culture, pedagogical culture, artistic graphics, intersubject bonds, drawing.

Подано до редакції 05.08.2015

УДК: 378+373.2+81'233

Лариса Іванівна Казанцева,

*доктор педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти,
директор Інституту соціально-педагогічної та корекційної освіти,
Бердянський державний педагогічний університет,
вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Україна*

УВИРАЗНЕННЯ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ДИСКУРСИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті автор розглядає сутність понять «дискурс», «дискурсивна діяльність», «дискурсивна діяльність майбутніх вихователів». Автор розкриває сутність дискурсивної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з розвитку виразності їхнього мовлення, напрями навчання майбутніх вихователів дискурсивної діяльності засобами української мови в полікультурному середовищі на комунікативній основі.

Ключові слова: виразності мовлення, майбутні вихователі, дискурс, дискурсивна діяльність, українська мова, полікультурне середовище.

Постановка проблеми та її актуальність. Глибинні зміни останніх двадцяти років в Україні – здобуття державної незалежності, широкі демократичні процеси, інтеграція в Європейський і світовий простір – стали підґрунтям для входження нашої країни до відкритого суспільства, в якому відбувається формування української політичної нації через підтримку її розвитку усіх етнокультурних груп населення, що, зі свого боку, спонукає формування багатомовності та полікультурності суспільства як його сучасної ознаки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні дослідження дискурсивної діяльності знаходять потужне наукове підґрунтя в працях психологів і психолінгвістів Б. Баєва, Л. Виготського, М. Жинкіна, О. Залевської, І. Зимньої, Л. Калмикової, О. Леонтьєва, Г. Леушиної, О. Лурії, А. Маркової, Ж. Піаже, Т. Піроженко, С. Рубінштейна, І. Синиці, Т. Ушакової, О. Шахнаровича (теорія мовленнєвої діяльності; процеси породження мовлення; механізми розвитку мовлення як складного комунікативно-когнітивного процесу); лінгвістів М. Бахтіна, Ф. Бацевича, В. Виноградова, І. Гальперіна, Г. Колшанського, Л. Лосєвої, Л. Лузіної, Л. Мацько, М. Плющ, О. Селіванової, О. Сиротиніної, З. Тураєвої, Л. Щерби (лінгвістика тексту і теорія дискурсу; форми, види, стилі і жанри мовлення; лінг-

вістичний аналіз усного мовлення як первинного засобу спілкування; лінгвістична характеристика розмовного мовлення і його форм – діалогу, монологу, полілогу); лінгводидактів Н. Бабич, В. Бадер, О. Білан, О. Біляєва, А. Богуш, Л. Булаховського, М. Вашуленка, Н. Гавриш, А. Зрожевської, Т. Ладиженської, Н. Луцан, Л. Михайлової, А. Омеляненко, Ю. Пасова, М. Пентилюк, Ф. Сохіна, О. Ушакової, Л. Федоренко, С. Хаджираєвої (становлення і розвиток усного розмовного мовлення; розвиток діалогічного мовлення).

Мета статті: на основі теоретичного осмислення досліджуваної проблеми визначити педагогічні умови розвитку виразності мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у дискурсивній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складними і багатовимірними поняттями сучасної гуманітарної науки виступають дискурс і дискурсивна діяльність. Поняття «дискурс» походить від французького слова «discours» і означає «мовлення» або «розмова». Сьогодні термін «дискурс» у багатьох гуманітарних науках, і передусім у лінгвістиці і психолінгвістиці, настільки ж часто використовуваний, як і неоднозначний. Різноманітність підходів до його дослідження і застосування зумовлює появу численних де-

фініцій і широкого понятійного діапазону. Науковці (Ф. Бацевич, В. Варакіна, О. Кубрякова, К. Кусько, А. Нікітіна, Т. Ніколаєва, Н. Миронова, Ю. Степанов та ін.) відзначають багатозначність терміну, вбачають навіть певні омонімічні розходження його окремих значень.

На думку К. Кусько, «гетерогенність поняття «дискурс» пов'язана з його об'ємним функціональним потенціалом, його здатністю поєднувати і кваліфікувати численні, різні за категоріальною семантикою явища і процеси [9, с. 92]». Так, П. Серіо виокремлює вісім значень терміна «дискурс»: 1) еквівалент поняття «мовлення», тобто будь-яке конкретне висловлювання; 2) одиниця за розмірами більша, ніж фраза; 3) вплив висловлювання на його одержувача з урахуванням ситуації; 4) бесіда як основний тип висловлювання; 5) мовлення з позиції мовця в протилежність повідомлення, яке не враховує такої позиції; 6) вживання одиниць мови, їх мовленнєва актуалізація; 7) соціально або ідеологічно обмежений тип висловлювання, властивий певному виду соціуму; 8) теоретичний конструкт, призначений для дослідження продукту тексту [10, с. 26-27].

У трактуванні К. Кусько, дискурс – це «переважно текст, його уривок, схема, фрагмент чи парадигма, письмова або усна; об'єднані послідовною логічною будовою і мовними зв'язками локального та глобального змісту з метою реалізації певної авторської інформативної, людинознавчої чи суспільствознавчої проблематики [9, с. 92]». За В. Варакіною, дискурс – це «вербалізована в тексті комунікативна інтеракція адресанта й адресата, яка відбувається в конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях і спрямована на здійснення конкретного когнітивного, емоційного чи інтелектуального прагматичного впливу на адресата [3, с. 43]».

Часто, але не завжди, дискурс концентрується навколо деякого опорного концепту; створює загальний контекст, який описує дійових осіб, об'єкти, обставини, час, вчинки, визначаючись не стільки послідовністю речень, скільки тим загальним для утворюючого дискурсу та його інтерпретатора світом, який "розбудовується" під час розгортання дискурсу. Елементи дискурсу – це події, їхні учасники, перформативна інформація та «неподії», тобто: а) обставини, що супроводжують події; б) тло, яке пояснює події; в) оцінка учасників події; г) оцінка, яка співвідносить дискурс з подіями [6, с. 311-313].

Розвиток теорії дискурсу пов'язується зі встановленням відповідності між дискурсом і комунікацією (Ф. Бацевич, Л. Бессонова, Т. ван Дейк, О. Селіванова). Зокрема, Ф. Бацевич у праці «Основи комунікативної лінгвістики» зауважує: «Дискурс – тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних

і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [1, с. 138]». В інтерпретації Т. ван Дейка, дискурс починає розумітися як складне комунікативне явище, яке містить не лише акт створення певного тексту, але й відтворює залежність створюваного мовленнєвого продукту від значної кількості екстралінгвістичних обставин – знань про світ, думок, ціннісних настанов, бажань і конкретних цілей мовця як автора тексту. «Беззаперечним є той факт, – зазначає Л. Бессонова, – що дискурс засвідчує своє місце в системі категорій комунікації передусім через поняття «текст» (хоча текстом у чистому вигляді не виступає), також через поняття «мовлення», але саме створенням певного комунікативного простору, де і відбувається комунікативна подія, яка породжує текст, характеризується дискурс [2, с. 25]».

Завдячуючи своїй здатності інтегрувати гуманітарне знання, теорія дискурсу виокремлює і розв'язує актуальні питання сучасної комунікації. Дискурсивний підхід дозволяє вивчати зв'язки між мовним спілкуванням, людиною, культурою і суспільством, створювати нові можливості в дослідженні комунікативних процесів. Зокрема, австрійська дослідниця Р. Водак встановлює зв'язок між дискурсом і текстом через посередництво соціолінгвістичного контексту. На її думку, «дискурси (будь-якого виду і форми) можуть бути виявлені, описані і зрозумілі лише в контексті... [5, с. 76]». Послідовники цього підходу (Ф. Бацевич, В. Варакіна, Т. ван Дейк, В. Карасик, А. Кібрик, М. Макаров, П. Паршин, О. Селіванова, Ю. Степанов, Т. Шмельова) зауважують, що дискурс – це спілкування, в якому існують явні цілі і певні учасники зі своїми соціальними, психологічними, національно-культурними і статусними характеристиками. Дискурс становить явище, що досліджується в режимі реального часу, в процесі виникнення і розгортання, а для аналізу враховуються всі соціальні, культурологічні й прагматичні чинники. Вивчення дискурсу на комунікативній основі ґрунтується на постулаті про зв'язок дискурсу і використання мови в процесі мовленнєвого спілкування, тобто такої соціальної діяльності, яка відбувається засобами мови в умовах реального світу і реальної взаємодії людей.

Поняття дискурсу у світлі комунікативної парадигми навчання інтерпретується як мовленнєва діяльність у процесі комунікації, як процес практичного використання мовних засобів вище рівня речення для досягнення прагматичних цілей, результатом якого є створення тексту у вигляді цілісного висловлювання. Дискурсивний підхід до навчання мови надає можливості опанувати висловлювання в процесі комунікації для виконання різноманітних соціальних дій, які вимагають застосування мовних засобів. Слід зауважити, що в лінгводидактиці системно досліджуються питання формування комунікативної діяльності, ко-

мунікативної поведінки, комунікативної компетенції, навчання мовлення і вивчення мови на комунікативній основі (А. Богуш, М. Вашуленко, С. Караман, Т. Ладигенська, Л. Мацько, М. Пентилюк, Н. Притулик, Л. Скуратівський, О. Хорошковська, Г. Шелехова та ін.). Однак, дискурсивний переворот у системі гуманітарних наук, теорія дискурсу виступили підставою для виокремлення в лінгвометодичі проблеми формування дискурсивної діяльності і дискурсивної компетенції мовної і мовленнєвої особистості (Г. Богін, А. Богуш, М. В'ятютнев, Н. Головіна, О. Кучеренко, О. Кучерява, К. Седов, О. Трифонова та ін.). Так, М. В'ятютнев уважає, що у змісті комунікативної компетенції можна виділити окремий компонент, який відповідає за знання типів контекстів, дискурсів і правила їх організації. На переконання О. Кучеренко, сьогодні в навчанні мови перевагу слід надавати дискурсу, аніж тексту, тому що «на відміну від тексту, дискурс включає екстралінгвістичні умови спілкування, а це є необхідною передумовою формування... здатності співвідносити мовні засоби з конкретними сферами, ситуаціями, умовами і завданнями спілкування [8, с. 89]».

На нашу думку, дискурсивна діяльність майбутніх вихователів у полікультурному просторі – це вербалізована соціокультурна взаємодія мовців у певних соціально-комунікативних прагматичних ситуаціях, в яких вони здійснюють переключення з однієї на іншу мовну систему, що спонукається мотивами та зовнішніми стимулами, і яка синтезує й відтворює мовними та немовними засобами їхні знання про світ, бажання, цінності, настанови та спрямовується на здійснення когнітивного, емоційного або прагматичного впливу на адресата. Дискурсивна діяльність відбувається в межах конкретного мовного каналу спілкування як певна стратегія і тактика учасників взаємодії, що втілюється у творенні мовленнєвої поведінки, передаванні і створенні нових знань, результатом чого стають тексти у жанровій і типологічній різноманітності.

Діалог, на думку вчених (М. Жинкін, І. Зимня, Т. Ладигенська, О. Леонтєв, Г. Леушина, Ю. Пассов, С. Рубінштейн, В. Скалкін, Л. Щерба), є основним видом розмовного мовлення, а отже, комунікації і розмовного дискурсу. В науковій літературі терміни «діалог», «діалогічне мовлення», «діалогічне спілкування» вживаються як близькі і взаємозамінні за значенням, оскільки діалогічне мовлення і діалогічне спілкування розглядаються як комунікативний акт, якому властива зміна ролей слухача і мовця. Діалог – «це ланцюг реплік, сполучення усних висловлювань, з'єднаних ситуативно-тематичною спільністю і комунікативними мотивами, послідовно породжуваними в безпосередньому акті спілкування [11, с. 6]». Діалогу властиві ознаки розмовного мовлення: спонтанність реакцій, визначених ситуацією, вільний порядок слів у реченні, повтор окремих слів, словосполучень і частин речень, розмовна лексика і фразеологія, «усіякя фонетичні скорочення, і несподівані формоутворення,

незвичне словотворення і дивовижне, на перший погляд, слововживання [12, с. 121]» (І. Гальперін, О. Сиротиніна, Л. Щерба); використання простих, неповних речень, синтаксична незавершеність речень (О. Лаптева, А. Шапіро), вживання актуальних приєднувальних і вставних конструкцій, недослівний характер відтворення прямої мови (Л. Нікольський); надлишок словесної інформації, що виступає у використанні «контактних словесних формул», уточнювальних зворотів, парафраз (Д. Бараннік).

На відміну від діалогу, монолог – це продукт «індивідуальної побудови», «організована система втілених у словесну форму думок, які не є реплікою, а навмисним впливом на оточуючих [13, с. 115]», «в якому момент свідомого вибору вираження і форм їх зв'язку, зважування нюансів слів та їх емоційного забарвлення повинні більш виразно заявити про себе [4, с. 18]». Суттєвими психолого-ситуативними і лінгвістичними особливостями монологічного мовлення є розгорнутість висловлювань, незначне місце невербальних засобів передавання інформації, впізнання мовцем реакції слухача (І. Гальперін, Т. Ладигенська, О. Нечаєва); відсутність неповних речень, синтаксична оформленість, максимальне наближення до літературних норм, оскільки «будь-який монолог є літературним твором у зародку [13, с. 62]»; послідовність, стрункість, плавність, логічність (А. Миролюбов, М. Рахманов, С. Цетлін, О. Сиротиніна).

Незважаючи, що в основі літературного мовлення лежить монолог, а в основі розмовного – діалог, на значну своєрідність цих форм мовлення і навіть протилежність за окремими критеріями, між монологом і діалогом існує тісний взаємозв'язок. У живому мовленнєвому потоці монолог може містити фрагменти діалогу (цитуювання, переказ розмови), а в діалозі репліки можуть мати вигляд розгорнутих висловлювань і тоді діалог буде виступати послідовністю монологів. З такої позиції розмовне мовлення можна визначити як комунікативно-мовленнєвий потік, який розпадається на діалоги, монологи і полілоги з різним ступенем виву.

У наукових джерелах паралельно з поняттям «розмовне мовлення» вживаються терміни «спонтанне мовлення» і «непідготовлене мовлення», проте, це – нетотожні поняття. У порівнянні з розмовним мовленням, спонтанне / непідготовлене мовлення проявляє подвійні характеристики: з одного боку, мовлення продукується без попереднього обдумування, без підготовки; з іншого – мовці користуються готовими, закріпленими в мові формами, вибір яких відбувається безпосередньо у процесі комунікації. Спонтанне мовлення як форма усного розмовного мовлення містить свої специфічні ознаки і ознаки розмовного мовлення: усна форма, непідготовленість, невимушеність, реалізація у природних комунікативних умовах, відсутність сподівання на фіксацію; використання готових, закріплених у системі мови форм, вибір яких відбувається в безпосередньому акті спілкування, як наслідок

– високий рівень ідіоматичності, семантичний синкретизм, синтаксична еліптичність, предикативність, широке використання мовних кліше та еліптичних моделей; значущість інтонацій, міміки, жестів (О. Земська, Ю. Скребньов). Сучасна методика розвитку діалогічного і монологічного українського мовлення в полікультурному просторі ґрунтується на фундаментальних положеннях психолого-педагогічної науки про єдність чуттєвого і раціонального в пізнанні світу; взаємозв'язок усіх форм мислення: наочно-дійового, наочно-образного і словесно-логічного; взаємозумовленість становлення зв'язного мовлення і логічного мислення. Вчені зауважують на взаємозв'язку і впливові на розвиток зв'язного мовлення всіх лінгвістичних шаблів мови – лексичного, орфоепічного, граматичного, стилістичного.

Фундаментальними в методиці формування дискурсивної діяльності засобами української мови виступають положення, що висвітлюють зв'язок свідомості з розвитком функцій мовлення, формування мовленнєвих умінь і навичок та розвитком мовленнєвої здібності в цілому (П. Гальперін, Д. Ельконін, С. Рубінштейн, Ф. Сохін, О. Шахнарович). Ключем до розв'язання завдань розвитку мовлення та мислення є активна діяльність дитини в довіллі, накопичення уявлень про світ, осмислення зв'язків і залежностей між явищами і речами (П. Блонський, А. Богуш, Є. Тихеева, О. Усова, Є. Фльорина). Таким чином, у відповідності до теорії дискурсу в дискурсивній діяльності майбутніх вихователів відбивається її досвід, знання про світ, здатність до аналізу подій і їх відтворення в мовленні мовними засобами.

Отже, робота з увиразнення мовлення майбутніх вихователів в дискурсивній діяльності спрямовується передусім на активізацію україномовної комунікативної діяльності майбутніх вихователів, ознайомлення з типологічними ознаками доступних жанрів і типів

дискурсів, навчання будувати цілісні дискурси з використанням адекватних мовних засобів української мови, враховуючи комунікативний намір і параметри ситуації спілкування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Навчання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів дискурсивної діяльності засобами української мови в полікультурному середовищі на комунікативній основі та увиразнення їхнього мовлення має відбуватися в таких напрямках:

- ознайомлення з типологічними ознаками різних жанрів українського дискурсу: формами мовленнєвого етикету – вітання, прощання, вибачення, прохання, подяка, комплімент, дозвіл, згода, відмова; жанрами розмовного дискурсу – повідомлення, розпитування, незгода, твердження, судження; жанрами монологічного дискурсу – розповідь, опис, міркування, роздум;
- комплексно розв'язувати завдання мовленнєвого розвитку у галузі лексики, словотворення, формотворення, синтаксису, що впливає на змістовий і формальний бік комунікативного українського мовлення;

- сприяння засвоєнню вербальних і невербальних форм спілкування та знань про їх функції в мовленні відповідно до норм і правил культури спілкування в полікультурному просторі;

- побудова системи спеціальних комунікативно-мовленнєвих вправ для оволодіння вміннями використовувати в комунікації українською мовою всі доступні жанри дискурсу на основі знання про адекватні мовні засоби, їх місце і роль в інтеракції;

- використання комплексу конструктивних, трансформаційних, продуктивних тренінгів, вправ з поступовим збільшенням комунікативного навантаження та складності, які забезпечать перенесення набутих знань і навичок у нові комунікативні ситуації в процесі спілкування українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [навч. посіб.] / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с. – (Альма-матер).
2. Бессонова Л. Е. Коммуникативные аспекты политического дискурса / Л. Е. Бессонова // Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. Серия : филологические науки. – 2004. – Т. 16 (55), № 1. – С. 22–27.
3. Варакіна В. В. Дискурс як соціально обумовлена форма мовленнєвої взаємодії / В. В. Варакіна // Нова філологія. – 2009. – № 35. – С. 43-46.
4. Виноградова Т. М. Взаимосвязь обучения русскому и родному языку в национальном детском саду (на материале литовских детских садов) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Методика преподавания русского языка» / Т. М. Виноградова. – М., 1987. – 21 с.
5. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика / Р. Водак; [пер. с англ. и нем.]. – Волгоград : Перемена, 1997. – 139 с.
6. Демьянков В. З. Лингвистическая интерпретация текста: универсальные и национальные стратегии / В. З. Демьянков // Язык и культура: Факты и ценности. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – С. 309-323.
7. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике / Е. С. Кубрякова // Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты : сб. обзоров / Е. С. Кубрякова. – М. : ИНИОН РАН, 2000. – С. 7-25.
8. Кучеренко О. И. Чему обучать: тексту или дискурсу? / О. И. Кучеренко // Новые технологии коммуникативного обучения иностранному языку : сб. науч. трудов / О. И. Кучеренко. – М., 2000. – Вып. 449. – С. 84–89.

9. Кусько К. Я. Когнітивно-дискурсивний потенціал інформативного трансферу / К. Я. Кусько // Вісник Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна, 2004. – № 635. – С. 89-92.

10. Серио П. Как читают тексты во Франции // Квадратура смысла. Французская школа анализа дискурса / П. Серио; [пер. с франц. и португ.]. – М. : Прогресс, 1999. – С. 14-53.

REFERENCES

1. Batsyevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikativnoi linhvistyky : navch. posib. [Foundations of communication linguistics]*. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].

2. Bessonova, L. E. (2004). Kommunikativnye aspekty politicheskogo diskursa [Communicative aspects of political discourse]. *Uchenye zapiski TNU im. V. I. Vernadskogo. Seriya : filologicheskie nauki – Proceedings of TNU named after V. I. Vernadskyi, 1, 22–27* [in Russian].

3. Varakina, V. V. (2009). Dyskurs yak sotsialno obumovlena forma movlennievoi vzaiemodii [Discourse as a socially conditioned form of speech interaction]. *Nova filolohiia – New Philology, 35, 43-46* [in Ukrainian].

4. Vinogradova, T. M. (1987). Vzaimosvyaz obucheniya russkomu i rodnomu yazyku v natsionalnom detskom sadu (na materiale litovskih detskih sadov) [Interconnection of teaching Russian and native language in national kinder garden (through the example of Lithuanian kinder gardens)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

5. Vodak, R. (1997). Yazyk. Diskurs. Politika [Language. Discourse. Politics]. Volgograd : Peremena [in Russian].

6. Demyankov, V. Z. (2001). Lingvisticheskaya interpretatsiya teksta: universalnye i natsionalnye strategii [Linguistic interpretation of texts: international and national strategies]. *Yazyk i kultura: Fakty i tsennosti – Language and culture: facts and values*. Moscow: Yazyki slavyanskoy kultury [in Russian].

7. Kubryakova, E. S. (2000). O ponyatiakh diskursa i diskursivnogo analiza v sovremennoy lingvistike [About concepts of discourse and discursive analysis in modern linguistics]. *Diskurs, rech, rechevaya deyatel'nost: funktsionalnye i strukturnye aspekty: sb. obzorov – Dis-*

11. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи : учеб. / В. Л. Скалкин. – К. : Радянська школа, 1989. – 152 с.

12. Щерба Л. В. Современный русский литературный язык // Избр. труды по рус. языку / Л. В. Щерба. – М. : Русский язык, 1957. – С. 113-129.

13. Щерба Л. В. Преподавание иностранных языков в средней школе: Общие вопросы методики : учеб. / Л. В. Щерба. – М. : Высшая школа, 1977. – 112 с.

course, speech, speech activities: functional and structural aspects: collection of reviews. Moscow: INION RAN [in Russian].

8. Kucherenko, O. I. (2000). Chemu obuchat: tekstu ili diskursu? [What should one teach: text or discourse?]. *Novye tehnologii kommunikativnogo obucheniya inostrannomu yazyku : sb. nauch. trudov – New technologies of communicative way of foreign language teaching: collection of scientific works, 449. 84-89*. Moscow [in Russian].

9. Kuskov, K. Ya. (2004). Kognityvno-diskursivnyi potentsial informativnogo transferu [Cognitive and discursive potential of informational transfer]. *Visnyk Kharkivskoho nats. un-tu imeni V. N. Karazina – Newsletter of Kharkiv Karazin national university, 635, 89-92* [in Ukrainian].

10. Serio, P. (1999). Kak chitayut teksty vo Frantsii [How they read texts in France]. *Kvadratura smysla. Frantsuzskaya shkola analiza diskursa – Squaring of sense. French school of discourse analysis*. Moscow: Progress [in Russian].

11. Skalkin, V. L. (1989). *Obuchenie dialogicheskoy rechi: ucheb. posob. [Teaching dialogical speech: textbook]*. Kiev: Radyanska shkola [in Russian].

12. Scherba, L. V. (1957). *Sovremennyy russkiy literaturnyy yazyk [Modern Russian literary language]*. *Izbr. trudy po rus. yazyku – Collected works on the Russian language*. Moscow: Russkiy yazyk [in Russian].

13. Scherba, L. V. (1977). *Prepodavanie inostrannykh yazykov v sredney shkole: Obschie voprosy metodiki : ucheb. [Teaching foreign languages at secondary school: general issues of methodology: textbook]*. Moscow: Vysshaya shkola [in Russian].

Лариса Ивановна Казанцева,

*доктор педагогических наук, доцент кафедры дошкольного образования, директор
Института социально-педагогического и коррекционного образования,
Бердянский государственный педагогический университет,
ул. Шмидта, 4, г. Бердянск, Украина*

РАЗВИТИЕ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ РЕЧИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В ДИСКУРСИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье автор раскрывает сущность понятий «дискурс», «дискурсивная деятельность», «дискурсивная деятельность будущих воспитателей». Автор описывает сущность дискурсивной деятельности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений по развитию выразительности их речи, направления обучения будущих воспитателей дискурсивной деятельности средствами украинского языка в поликультурном окружении на коммуникативной ос-

нове. Дискурсивна діяльність майбутніх вчителів в полікультурному просторі визначається в статті як соціокультурне взаємодія розмовляючих в певних соціально-комунікативних прагматических ситуаціях, в яких вони здійснюють переключення з однієї на іншу мовну систему, стимулюється мотивами і зовнішніми стимулами, вона синтезує і виробляє за допомогою мовних і немовних засобів її знання, бажання. Дискурсивна діяльність спрямована на здійснення когнітивного, емоційного або прагматического впливу на адресата. Дискурсивна діяльність здійснюється в межах конкретного мовного каналу спілкування як певна стратегія і тактика учасників взаємодії, яка втілюється в створенні мовного поведіння, передачі і створенні нових знань, результатом чого стають тексти в жанровій і типологічній різноманітності. Дискурсивний підхід до розвитку виразності мови майбутніх вчителів дає можливість оволодіти висловлюваннями в процесі комунікації для використання мовних засобів. В статті обґрунтовані особливості роботи з розвитку виразності мови майбутніх вчителів в дискурсивній діяльності, спрямованій, перш за все, на активізацію їх мовної діяльності, ознайомлення з типологічними ознаками доступних жанрів і типів дискурсів, навчання будувати цілі дискурси з використанням адекватних мовних засобів української мови, використовуючи комунікативне намірення і параметри ситуації спілкування. В статті запропоновані напрями навчання майбутніх вчителів дошкільних навчальних закладів дискурсивною діяльністю засобами української мови і розвитку виразності їх мови: ознайомлення з типологічними ознаками різних жанрів українського дискурсу (вітання, прощання, прохання, комплімент, судження); жанрами монологічного дискурсу (розповідь, опис, роздум); комплексне розглядання завдань мовного розвитку в області лексики, словотворчості, синтаксису; засвоєння вербальних і невербальних форм спілкування; розробка комунікативно-мовних вправ для оволодіння вміннями використовувати в комунікації на українській мові всі доступні жанри дискурсу на основі знання про адекватні мовні засоби, їх місце і ролі в інтеракції.

Ключові слова: розвиток виразності мови, майбутні вчителі, дискурс, дискурсивна діяльність, українська мова, полікультурна середовище.

*Larysa Kazantseva,
Doctor of Pedagogy, associate professor, Department of Preschool Education,
Director of the Institute of Socio-Pedagogical and Correctional Education,
Berdiansk State Pedagogical University,
4, Shmidt Str., Berdiansk, Ukraine*

FUTURE PRESCHOOL TEACHERS' SPEECH EXPRESSIVENESS IN DISCURSIVE ACTIVITIES

The article deals with revealing the concepts of “discourse”, “discursive activities”, “future preschool teachers’ discursive activities”. The essence of future preschool teachers’ discursive activities, aimed at developing their speech expressiveness, as well as directions of teaching discursive activities by means of the Ukrainian language in multicultural environment on the basis of communication to future preschool teachers are described. Future preschool teachers’ discursive activities in multicultural environment are determined as a sociocultural interaction of speakers in certain socio-communicative pragmatic situations, in which they switch from one speech system to another one. It is stimulated by motives and external stimuli, it produces their knowledge and desires with the help of verbal and non-verbal means. Discursive activities are oriented at cognitive, emotional or pragmatic influence on a receiver (listener). It is carried out within a certain speech channel as a strategy of interaction of participants, which is implemented in communication behavior, transformation of new knowledge, which results in the genre and typological diversity of texts. Discursive approach to the development of future preschool teachers’ speech expressiveness provides mastering speech patterns in the process of communication for using communication means. Peculiarities of work focused on the development of future preschool teachers’ speech expressiveness are substantiated. This work is aimed at activating their communication activity, learning typological characteristics of discourse genres and types, teaching of creating integral discourse texts using adequate linguistic means of the Ukrainian language and communicative intentions. Directions of teaching discursive activities to future preschool teachers by means of the Ukrainian language and developing their speech expressiveness are presented. They are the following: teaching typological features of different genres of the Ukrainian discourse (greetings, saying goodbye, request, compliment, statement); genres of monologue discourse (story, description); complex consideration of tasks of communicative development in the field of vocabulary, word construction, syntax; mastering verbal and non-verbal forms of communication; developing special exercises for mastering skills of using all genres while speaking Ukrainian.

Keywords: speech expressiveness, future preschool teachers, discourse, discursive activities, the Ukrainian language, multicultural environment.

Подано до редакції 20.08.2015